

En prisbelönt roman i översättning

Antti Tuuris roman "Pohjanmaa" berättar i en lakonisk, kyligt konstaterande stil om en solig men tragisk sommardag, präglad av ett släktemöte i en sydösterbottensk bondgård. Boken belönades år 1985 med Nordiska rådets litteraturpris. Avgörandet byggde naturligtvis främst på den översatta versionen "En dag i Österbotten". Av en händelse kom jag att låna boken och blev intresserad av att jämföra översättningen med originalet.

Texten gör intryck också på svenska, vilket naturligtvis är en förutsättning för priset. (Tyvärr förstärker den samtidigt populära föreställningar om våldsamma eller t.o.m. våldsdyrkande drag hos finnarna eller i varje fall de finska sydösterbottningarna.) Men har översättaren varit sin uppgift helt vuxen? För min del reagerade jag vid läsningen för många osvenska uttryck, t.o.m. direkta översättningsfel.

Vore det kanske skäl att i framtiden låta de översättningar av finska böcker som anmäls till den årliga tävlingen om det nordiska litteraturpriset genomgå en grundlig språkgranskning?

Detta skriver en av Språkbruks läsare och aktualiserar en viktig fråga — översättarens kompetens och förmåga till självkritik och uppdragsgivarens ansvar gentemot författaren. I fallet En dag i Österbotten har förlaget uppenbarligen förbisett de här frågorna i iver att snabbt publicera romanen i översättning innan minnet av Nordiska rådets litteraturpris hunnit förblekna. Ett litet rött band med texten Nordiska rådets litteraturpris 1985 löper över pärmen till boken. Det är ett lockbete som förpliktar, tycker jag.

Översättning av skönlitteratur är ett arbete för entusiaster och det är värt all erkännsla. Arbetet är ofta ett ensamt, illa betalt hundgöra som dessutom sällan lyfts fram i ljuset när det är bra utan bara när det är dåligt, av den enkla anledningen att översättarens uppgift är att vara osynlig. När han träder i förgrunden skymms författarens intentioner. Det är det som skett i En dag i Österbotten. Översättaren har inte klarat av att frigöra sig från originalspråket och det är tvivel underkastat om hans behärskning av målspråket överhuvudtaget varit tillräcklig för översättning till svenska, eftersom interferensen från finskan är så påtaglig.

Det är direkt ansträngande att läsa romanen, meningarna släpar sig fram över sidorna tyngda av finsk syntax och krystade formuleringar utan hemvist i den svenska språkliga verkligheten. Här och där har översättaren lyckats undvika fallgropar som en finlandssvensk lätt fallit i; *lenkkimakka* översätts t.ex. med det rikssvenska *fallukorv* (även om sådan knappast saluförs i Österbotten) och inte med *länkkorv* som det kallas på finlandssvenska. Men för övrigt vimlar texten av översättningar som är näst intill obegripliga för en läsare utan djupare insikter i finskans begreppsvärld. Det kan t.ex. låta så här: "Paaavo förbjöd dem att *slita ut ställen*, eftersom karlarna från och med juni inte ens lyft bort skivstången från gården och den rostade nu där på lyftstället i det höga gräset". Eller så här: "Jag sade att det i Jakobstad *föddes* pappersäckar och att försäljningen av dem..."

Ordagranna översättningar är pinsamt frekventa och vi får t.ex. läsa om *Finlands Tunga* på ett par ställen. Det som avses är inte det finska språket, som en finskkunnig läsare kunde förledas att tro — skämtsamt översätts nämligen *suomen kieli* ibland med *Finlands tunga*. Någon annan känd tunga är det inte heller fråga om utan det som avses är något slags tungt förband i armén (*kieli* = tunga el. språk; *raskas* = tung). Martti-

isä och Jussi-setä återges som de går och står: *Martti-far* och *Jussi-farbror*. Man ger sig av mot *hem-Finland* (koti-Suomi), berättar åt och ljuger åt, tackar för maten rentav i hand, är viktiga kator i det nationella ekonomiska livet i stället för kuggar och är ypperliga tillredare av klimpvälling...

Det är möjligt att En dag i Österbotten ursprungligen är en grovöversättning som tillkommit för att romanen skulle kunna delta i tävlingen om Nordiska rådets litteraturpris, men det ursäktar inte att förlaget låtit den gå i tryck i en språkdräkt som tyvärr får läsaren att lägga ifrån sig boken med en trött kommentar om den obegripliga och tröga finlandssvenskan. Finlandssvenska är det inte, någon god svenska är det inte heller — det är finska med svenska ord.

När en bok belönas med Nordiska rådets litteraturpris får den stor publicitet i de nordiska länderna och överskrider de nordiska språkgränserna. En svensk kanske tar sig före att läsa en belönad dansk bok i original trots att han i vanliga fall tycker att danskan är svår och obegriplig. Boken får på detta sätt en utvidgad språklig roll eftersom den bidrar till den internordiska språkförståelsen. Dessutom kan den bli en större läsoplevelse än en eventuell översättning

uttryckligen på grund av språket. Jag avser alltså att originalspråket, när det gäller vissa läsare, är en starkare förmedlare av intryck och lokalfärg än översättningsspråket.

Här har vi som talar eller förstår danska, norska eller svenska i Norden en förmån som många finnar inte har. Vi kan läsa varandras litteratur i original. I den mån sådan finns tillgänglig förstås. I Helsingfors är det tyvärr mycket illa ställt med utbudet på nyare nordisk skönlitteratur på originalspråket. Den bokhandel jag senast besökte hade snarast gått bakåt i utvecklingen; man hade slagit ihop den danska och den norska hyllan så att utrymmet krympt med hälften. Anledningen är att nordisk litteratur på originalspråket inte säljer tillräckligt snabbt, den är inte lönsam.

Det vore en uppgift för Nordiska rådet att främja språkförståelsen i Norden genom att stödja bokhandlarna och biblioteken i de nordiska länderna så att de kunde lägga fram ny nordisk litteratur på originalspråket (gärna i billiga pocketutgåvor). Jag vill också föreslå att man på något sätt försöker följa upp och stödja översättningen av belönad litteratur för att i mån av möjlighet undvika språklig ojämlikhet. Översättningen är den finska litteraturens enda kanal till det övriga Norden.

Charlotte von Herten